

AFGANISTAN

Des de la intervenció de la Unió Soviètica (1979) fins la intervenció dels Estats Units i la Comunitat Internacional (2001 - 2014)

Carme Roure i Pujol

El règim comunista i la intervenció de la Unió Soviètica (1979-1989)

La decisió de la Unió Soviètica d'intervenir militarment a l'Afganistan va ser per donar suport al Partit democràtic del poble afganès (PDPA), i per la preocupació que l'efecte islamista s'estengués cap a les repúbliques socialistes musulmanes de l'Àsia central (feia poc de la revolució islàmica a l'Iran). En termes geopolítics i a escala internacional, es va considerar una continuació del «Gran Joc» i una amenaça a la seguretat occidental. Els EUA tenien interessos a la zona com a regió estratègica i de pas per al control del gas i el petroli. En el món islàmic no hi va haver unanimitat, la Unió Soviètica tenia aliats que depenien del seu ajut a Algèria, el Iemen del Sud, Síria i la OLP, mentre que l'Aràbia Saudita va fer una crida als estats islàmics perquè cooperessin amb les Nacions Unides¹ per posar fi a la intervenció. Tot i el rebuig internacional, la invasió soviètica va començar el 27 de desembre de 1979 amb un doble objectiu: assegurar el control d'una zona clau i crear una barrera antiislàmica. A causa de les dificultats orogràfiques del territori, aquesta guerra es va comparar amb la guerra dels EUA al Vietnam, i la van anomenar el Vietnam de Moscou.

Les set organitzacions mujahidines que s'havien format com a partit durant la dècada dels anys seixanta i setanta es van convertir en faccions militars de la resistència.² Els EUA,³ junt amb altres estats (el Pakistan, l'Aràbia Saudita, la Xina i Egipte), els van donar suport amb armes, transport i diners. Els comunistes no van

poder derrotar els grups mujahidins i la guerra va provocar el major èxode de refugiats del món, en poques setmanes, sis-cents mil afganesos van marxar al Pakistan i a l'Iran. Els refugiats van seguir marxant durant els deu anys de guerra. El desembre de 1990, l'UNHCR calculava que hi havia més de 6,3 milions de refugiats afganesos als països veïns, dels quals 3,3 milions estaven al Pakistan i 3 milions a l'Iran. En aquells moments els afganesos s'havien convertit en la primera població de refugiats del món (Luciana COCONI, 2007).

«Els camps de refugiats de Peshawar van donar lloc a l'entrada d'idees islamistes oposades a l'Islam tradicional, més vinculat als llocs simbòlics, als rituals de la terra i a la jerarquia social del món rural i tribal. L'escolarització era a través de xarxes controlades pel Hezb de Hekmatiar que, amb importants recursos financers rebuts a través de l'ajuda àrab, va construir bases de reclutament entre les generacions joves que s'havien convertit en una joventut urbana pobra i receptiva a la ideologia islamista. Aquesta escolarització es feia a través de les madrasses deobandis esteses pel territori pakistanès. Els fills dels refugiats afganesos que vivien en règim de pensionat en aquestes escoles, allunyats de les seves famílies i del seu entorn tradicional, es barrejaven amb els joves pakistanesos de totes les ètnies (patans, penjabis, sindhis, baluchis). Les classes s'impartien en àrab i en urdú i contribuïen a construir una «personalitat islàmica universal» estructurada al voltant de la ideologia deobandi. Aquests joves, nodrits amb l'esperit de la gihad, quan van arribar a l'edat adulta van donar lloc als talibans a l'Afganistan» (KEPEL, 2002. p. 298-9).

El maig del 1986, Brabak Karmal (líder de la facció Parcham del PDPA escindida el 1967) va dimitir i va ser substituït per l'excap de la policia Mohammed Najibullah, que gaudia de la confiança del KGB. El novembre de 1987 va ser elegit president, es va aprovar una nova Constitució i el país va passar a ser la República de l'Afganistan. El PDPA estava molt dividit; tot i així, Najibullah va intentar establir acords amb els grups mujahidins i acabar amb la guerra. Va oferir una amnistia als presoners i líders de l'oposició i va assegurar la retirada de les tropes soviètiques del país, però els mujahidins van continuar la lluita.

El 14 d'abril de 1988 es van signar els Acords de Ginebra amb el suport dels EUA i l'URSS. Un, entre l'Afganistan i el Pakistan, que garantia la tornada voluntària dels refugiats, i l'altre, entre l'Afganistan i l'URSS, que establia la retirada de les tropes Soviètiques, que durant el conflicte, la mitjana de militars sobre el terreny va ser d'uns cent mil soldats. Els soviètics van iniciar la retirada del país que finalitzaria el 15 de febrer de 1989. El juny de 1990 el PDPA va canviar el nom del partit per Watan (Partit de la Pàtria).

Des de 1978, qualsevol reforma política que es va voler posar en marxa va acabar fracassant, al mateix temps que es van anar creant grups de resistència «mujahidina» per tot el país. Voler imposar el comunisme a la població afganesa majoritàriament rural i molt tradicional va provocar la revolta en nom de la religió. Tanmateix, tots aquests grups que estaven units per l'islam i que van obtenir importants ajudes externes, tant militars com econòmiques, tant dels EUA⁴ a través del Pakistan com de l'Àrabia Saudita, grups que es van formar segons l'ètnia i la llengua, no van ser capaços d'unir-se per formar un projecte polític i social comú.

«Els moviments mujahidins, molt heterogenis, eren una combinació de diferents components, les elits urbanes i estudiantils, i els grups religiosos tradicionals de les zones rurals i de les diferents tribus. Els primers seguien un procés inspirat en els Germans Musulmans d'Egipte, generació d'on procedien la majoria dels islamistes afganesos formats al Caire (Universitat Al Azhar). El moviment va sorgir el 1958 a la Universitat de Teologia de Kabul i els anys seixanta es van traduir les obres de Sayyid Qotb i Mawdudi. El 1968 es va crear l'Organització de la Joventut Musulmana que va guanyar les eleccions estudiantils el 1970. La diferència entre els intel·lectuals afganesos i els intel·lectuals is-

lamistes d'Egipte i de l'Iran era que aquests últims intentaven mobilitzar la joventut urbana pobra i, en canvi, els afganesos vivien en un país on la població rural era del 85 % a mitjan anys setanta, no s'havia produït cap èxode a les ciutats i la majoria dels joves vivien al camp, organitzats socialment per les xarxes de les confraries i per les estructures tribals». (KEPEL, 2002, p. 291-3).

La retirada de la Unió Soviètica i la guerra civil (1989-1996)

La retirada de les tropes soviètiques va finalitzar el febrer de 1989. Najibullah (facció Parcham del PDPA) que havia succeït Karmal el 1986 es va mantenir al poder amb l'exèrcit que li seguia sent fidel i amb les armes i el suport que seguia obtenint dels soviètics. Els grups mujahidins van considerar que havia estat un triomf de l'islam i la guerra va continuar entre el govern de Najibullah i les faccions mujahidines fins a l'abril de 1992. La fi de la guerra freda, amb la desaparició del bloc soviètic, va deixar l'Afganistan sense suport extern, els EUA també es van retirar. Durant deu anys de guerra es van enfrontar dues ideologies, el comunisme i l'islamisme, i, s'hi van implicar potències regionals (el Pakistan i l'Iran) i potències mundials (els EUA i l'URSS).

Najibullah va oferir el càrrec de president si es formava un govern provisional compartit pels set grups de mujahidins. No obstant això, les desconfiances ètniques i les rivalitats personals van impedir crear un govern, també va fracassar l'ONU fent de mitjancera entre els grups en conflicte (islamistes i comunistes) perquè s'avinguessin a fer un govern de coalició i organitzar unes eleccions.

L'abril de 1992, els mujahidins van ocupar Kabul i Najibullah es va refugiar al recinte de l'ONU.⁵ Els mujahidins van destituir Najibullah i van instaurar un govern de coalició amb les diferents faccions i amb una presidència per rotació. Durant l'abril i maig del mateix any, Sibghatullah Mohaddedi, va ser nomenat president interí. Era el líder del Front d'Alliberament Nacional de l'Afganistan (Partit moderat nacionalista), i gaudia del suport dels líders tribals molt crítics amb els partits radicals que tenien el suport de l'ISI, com ara Hekmatiar. Hamid Karzai, va ser nomenat viceministre d'Afers Exteriors. Mohaddedi va ser substituït el juny per Burhanuddin Rabbani (tadjik del partit islamista Jamiat-e-Islami) amb un acord

per ser president fins al desembre de 1994. Era el segon tadjik que arribava a la presidència. Els paixtus, però, no volien que un tadjik governés i menys que formés un govern multiètnic. Gulbuddin Hekmatiar (paixtu de les tribus ghilzai i líder de la facció Hezb-e-Islami), a qui el Pakistan donava suport, va entrar a la ciutat de Kabul i la va bombardejar justificant que els paixtus no podien ser exclosos del govern. Rabbani va refusar l'atac amb les forces que li eren lleials, es va autoproclamar president i va trencar el pacte de coalició. L'1 de gener de 1993 van començar a Kabul les lluites entre les tropes de Rabbani amb el cap militar Ahmad Shah Massud (comandant mujahidí) i els seguidors de Hekmatiar. Rabbani va intentar trobar una solució i va nomenar Hekmatiar primer ministre (març de 1993), però aquest va seguir bombardejant la ciutat amb el suport del general Rashid Dostum (uzbek del partit Junbesh) fins al febrer de 1995. El 1993 Dostum, uzbek que controlava la regió de Mazar-e-Sharif, havia estat lluitant al costat de Rabbani i Massud del Jamiat-e-Islami. Massud i Dostum van ocupar i saquejar Kabul. Els hazares xiïtes (Wahdat) van ocupar el suburbi de Kabul. Fins a aquell moment, la ciutat havia estat respectada, però a partir de llavors i fins a finals de 1994, va quedar destruïda. Milers de persones van morir i milers més van fugir al Pakistan. A finals de 1994, la lluita entre els diferents grups mujahidins s'havia anat estenent per tot el territori afganès, provocant la mort de milers de persones i l'exili de més de tres-centes mil cap al Pakistan (Luciana COCONI, 2007).

Els mujahidins havent guanyat la guerra soviètica, no van ser capaços de construir un nou estat, i tot va derivar cap a una nova guerra, aquest cop civil. Les lluites pel poder els va dur a enfrontar-se entre ells i dividir-se el país en feus personals: Ismael Khan a Herat, Jalaluddin Haqqani a Khost, Hayji Abdul Qader a Jalalabad, Dostum al nord-oest i els xiïtes a Hazarajat. La guerra entre aquests grups va crear l'horror i la mort entre la població, fins que el 1996 van arribar els talibans.

Les necessitats més bàsiques de la població no estaven cobertes, els projectes d'ajuda estaven molt limitats, i només algunes oenegés i agències de les Nacions Unides aportaven uns mínims en ajuda alimentària i sanitària. Altres organitzacions contribuïen a retirar les mines antipersones, artefactes que maten, mutilen, destrueixen

terres de cultiu i ramats, i comporten greus problemes psicològics per a la població. A l'Afganistan, durant els anys vuitanta els soviètics van cobrir el 75 % del territori amb més de 50 tipus diferents de mines. El cost de fabricació d'una mina era de 2 \$, desactivar-la costava entre 300 \$ i 1.000 \$. (Centre DELÀS, 2004). Afganistan era considerat el segon país del món després d'Angola amb mines antipersones.

El règim talibà (1996-2001)

«Tots els que es van unir al mul·là Omar eren resultat de la gihad, però estaven molt desil·lusionats per la divisió en faccions i les activitats criminals de la direcció mujahidina, que havien idealitzat. Es consideraven els purificadors d'una guerra de guerrilles esgarriada, un sistema social erroni i un estil islàmic de vida que corria perill a causa de la corrupció i l'excés. Molts havien nascut als camps de refugiats pakistanesos, s'havien educat en madrasses pakistaneses i havien adquirit la seva perícia com a lluitadors dels grups mujahidins establerts al Pakistan. Els talibans més joves quasi no coneixien el seu país ni la seva història, però a les madrasses estudiaven la societat islàmica ideal creada pel profeta Mahoma 1.400 anys abans i això era el que volien emular». (Ahmed RASHID, 2001).

Pakistan, tot i no intervenir directament a territori afganès, donava suport als talibans a través de funcionaris de l'ISI, molts dels afganesos que en la guerra amb els soviètics s'hi van refugiar eren estudiants de religió anomenats *talibans*, la majoria musulmans sunnites i de l'ètnia paixtu (anomenats *patan* al Pakistan). Es van agrupar i organitzar per actuar contra els mujahidins que estaven controlant el territori i abusant del poder: cobraven peatges per circular, robaven, assaltaven combois i camions (fet que dificultava el comerç i els negocis en general), robaven cases fent fora els seus propietaris (després les donaven a qui els feia costat), violaven dones i nens, segrestaven...

El moviment talibà a l'inici estava format per excombatents de la guerra amb els soviètics, decebuts amb els grups mujahidins i les activitats criminals que practicaven.

«Després de 1992, l'activisme islàmic era representat pel moviment talibà i els voluntaris àrabs presents a l'Afganistan. El reclutament es feia a les madrasses rurals paixtu entre Ghazni i Kandahar, i estaven lligades a una xarxa basada al Pakistan d'escola deobandi. Aquestes madrasses es van polititzar i militaritzar durant la guerra contra els soviètics, i responien als partits centristes conservadors de la resistència afganesa (dels set partits islàmics).

Durant la guerra amb els soviètics, les madrasses pakistaneses es van reforçar amb els refugiats afganesos, els talibans afganesos que estudiaven al Pakistan i els voluntaris pakistanesos que s'unien als afganesos. Tot el pla d'estudis era wahhabita sota la influència dels donants saudites i feia perdre tota referència de la cultura musulmana tradicional (filosofia, poesia, ensenyament persa...). A partir de 1994, aquestes xarxes van esdevenir autònomes i es van transformar en moviments politicomilitars com ara el del mul·là Omar amb el suport de les autoritats pakistaneses. [...] El moviment talibà a l'inici no era antioccidental, aquest es va radicalitzar sota la influència de Bin Laden» (ABOU; ROY, 2002, p. 20).

El 1994 els talibans es van donar a conèixer a la regió de Kandahar, on el nacionalisme afganès-paixtu tenia més ressò. Volien posar ordre i seguretat, i es van presentar com a salvadors i justiciers per posar fi al sistema establert pels mujahidins. Tanmateix, amb la interpretació de l'islam deobandi que res tenia a veure amb la tradició islàmica afganesa, l'objectiu dels talibans es va decantar cap a instaurar un Estat fonamentalista, proper al model imaginari dels temps del profeta Mahoma (Ahmed RASHID, 2002).

Per Ahmed Rashid (2001), els talibans:

Aquells nois pertanyien a una generació que mai no havia vist el seu país en pau, un Afganistan que no estigués en guerra contra els invasors o amb ells mateixos. No tenien records de les seves tribus, de la gent gran, dels seus veïns, com tampoc de la complexitat ètnica dels seus pobles i la seva pàtria [...]. No tenien records del passat ni plans per al futur, mentre que el present ho era tot. Eren literalment els orfes de la guerra, els esgarriats i turbulents, els parats i econòmicament dèbils amb poc coneixement d'ells mateixos. Admiraven la guerra perquè era l'única ocupació a la qual podien adaptar-se. La seva creença en l'islam messiànic i purità que els havien inculcat els mul·làs era el seu únic suport, i allò que donava a les seves vides un cert significat. No estaven preparats per a cap feina, ni per a les ocupacions tradicionals dels seus avantpassats, com ara l'agricultura, la ramaderia, l'artesania [...].

La intervenció talibana va començar per la ciutat de Kandahar el 13 novembre de 1994, el 24 de gener de 1995 controlaven la ciutat de Ghazni, i el febrer del mateix any, dotze de les trenta-dues províncies del país. Quan van arribar a Kabul es van trobar amb les forces de Rabbani, les quals s'hi van enfrontar fins a l'octubre de 1996, moment en què van abandonar la ciutat.⁶ Amb el control de Kabul, els talibans van continuar les conquestes. El maig de 1997

van entrar a Mazar-i-Sharif (ciutat al nord del país) i, tot i que van ser derrotats i expulsats, el 8 d'agost de 1998 la van reconquistar, moment en què ja controlaven les províncies de Kunduz, Baghlan i Takhar. A finals de 1998, els talibans controlaven quasi el 90 % del país, l'altre 10 % (frontera amb el Tadjikistan) quedava en mans de l'Aliança del Nord.⁷ Els únics estats que reconeixien el govern talibà el 1996 eren el Pakistan, l'Aràbia Saudita i els Emirats Àrabs Units. Les Nacions Unides reconeixien el govern de Rabbani.

La guerra va resultar tant ferotge com la de 1979 a 1989. Els tadjiks de Massud van ser acusats de matances indiscriminades i els seus serveis secrets acusats d'exercir abominables tortures. Els homes de Dostum i els talibans es destrossaven mútuament sense descans. Les convencions de Ginebra no eren més que una figura retòrica. (ETIENNE, 2002, p. 85).

Els talibans aconseguien la rendició i retiraven les armes dels senyors de la guerra locals (mujahidins) a través de suborns. Al principi, les mesures imposades van ser ben rebudes per la població, hi havia més seguretat i menys pillatge, les carreteres es van obrir al trànsit i les mercaderies i els negocis van començar a circular amb el consegüent descens dels preus.

Els talibans van proporcionar als afganesos allò que desitjaven: estabilitat. Però amb l'estabilitat van aparèixer idees i pràctiques fonamentalistes pitjors que les de l'edat mitjana. Tanmateix, l'Afganistan gaudia de certa estabilitat. Els talibans van arribar al poder no per la superioritat dels seus mitjans militars (tenien un armament molt escàs), sinó perquè tenien el suport d'un aliat dels EUA, el Pakistan. Un cop al poder, els talibans van instaurar regles que ells entenien com les necessàries per a una societat islàmica pura. El Ministeri de Repressió del Vici i la Promoció de la Virtut (encapçalat per Maulvi Qalamuddin) es va convertir en l'òrgan central del Govern. Les seves patrulles es dedicaven a vigilar-ho tot, des de la longitud de la barba dels homes fins al color de la vestimenta de les dones. Tanmateix, moltes de les prohibicions i restriccions que van sorgir de la interpretació de la xaria ja havien començat amb Hekmatiar o Rabbani. (CHOMSKY; COCONI, 2007, p. 29-30).

Tanmateix, amb el model que els talibans volien imposar, tot va tornar a canviar molt ràpidament: van prohibir el cinema, el teatre, la televisió, la música,¹⁰ el ball (fins i tot en els casaments), els banys públics, l'ús d'imatges o retrats, els esports (el *buzkashi*, esport nacional afganès) i qualsevol tipus d'esbarjo, com ara els estels, als quals els nens de l'Afganistan eren

molt aficionats. Si les dones es posaven malaltes, només podien ser visitades per dones metges, van prohibir l'educació femenina i les escoles van tancar, tampoc no podien anar al riu a rentar la roba. Les dones només es podien relacionar entre elles, no podien sortir al carrer soles, només si anaven acompanyades per un home de la família (*mahram*), i no podien donar el seu nom. Tampoc no podien portar sabates de talons, ni sabates blanques, que era el color de la bandera talibana, o fer soroll amb les sabates quan caminaven. No podien ensenyar els canells ni els turmells i no es podien maquillar. Tampoc no podien vestir amb elegància ni portar ornaments. Al carrer havien d'anar cobertes de cap a peus amb una vestimenta que s'anomena *chadri*.¹¹ Van prohibir que treballessin fora de la llar, fet que va crear un buit important en les àrees de l'administració, la salut i l'educació. Pel que feia als homes, estaven obligats a portar la barba llarga, però no podien portar els cabell llargs, i el cap havia d'anar cobert per un turbant o barret (n'hi havia de diferents tipus depenent de la zona i/o tribu) i havien de portar la vestimenta tradicional *shalwar kameeze*. Eren els encarregats de controlar les dones de la família.

Els talibans van crear el Ministeri de Repressió del Vici i la Promoció de la Virtut, format per grups de talibans que, armats, amb turbants negres i els ulls pintats amb *ranya*,¹² controlaven els carrers amb cotxes Toyota - pick-up. Imposaven càstigs públics que anaven des de les fuetades que les imposaven en el mateix lloc de la falta, al carrer i/o mercat, fins a la lapidació, l'amputació de membres, etc., que es practicaven a l'estadi esportiu de Kabul, els di-vendres.

La figura central d'aquest període va ser el mul·là Omar, líder espiritual i polític del moviment.¹³ El 4 d'abril de 1996, en la celebració d'una gran assemblea de líders religiosos (Jirga) a la ciutat de Kandahar, el mul·là Omar es va convertir en el «cap dels fidels».¹⁴ L'assemblea va acabar amb una declaració de gihad contra el règim de Rabbanni. El país va passar a anomenar-se Emirat Islàmic de l'Afganistan.

Les decisions que els talibans van prendre mentre ocupaven el poder no eren polítiques, sinó que seguien criteris religiosos. Disposaven de dues assemblees, una s'ocupava del govern i l'altra s'ocupava dels assumptes militars. Els

càrrecs més importants eren ocupats per paix-tus, molts no parlaven el dari. Els canvis els decidia el mul·là Omar.¹⁵

Els projectes dels talibans estaven vinculats a la guerra o les drogues. La llei islàmica penalitzava el consum de drogues, però no el comerç, i el negoci de l'opi es va convertir en la principal font d'ingressos. El Consell de Seguretat de les Nacions Unides instava els talibans a complir les resolucions, com ara la 1267/1999, que exigia als talibans, entre altres mesures, entregar Ossama Bin Laden, però aquests no responien als requeriments de cap de les resolucions. El 19 de desembre de 2000, una nova Resolució, la 1333/2000, exigia que no es donés refugi ni entrenament a terroristes internacionals, el tancament de campaments d'entrenament i l'entrega de Bin Laden de nou. La Resolució també imposava sancions als talibans, com ara l'embar-gament d'armes, confiscava els comptes, fons i actius financers que els talibans tenien fora del país, la no-obtenció de visats per viatjar fora de l'Afganistan i la prohibició de la companyia nacional afganesa Ariana de volar fora del territori. La Resolució també exigia als talibans posar fi a les activitats il·legals relacionades amb el estupefaents (cultiu i producció).¹⁶

El Pakistan, principal proveïdor d'armes als talibans, va anunciar que seguiria el compliment de les sancions de l'ONU. No obstant això, l'informe anual sobre terrorisme publicat pel Departament d'Estat nord-americà deia que el Pakistan seguia donant suport als talibans amb carburant, diners i assessorament militar i tècnic. També Human Right Watch publicava un informe on també donava a conèixer que el Pakistan no seguia les sancions de l'ONU (RASHID, 2001, p. 13). El 30 de juliol de 2001, el Consell de Seguretat de les Nacions Unides va aprovar un altra Resolució, la 1363/2001, on instava un grup d'observadors ubicat a la frontera de l'Afganistan a vetllar pel compliment de les resolucions.¹⁸

El juliol de 2001 el mul·là Omar, seguint les demandes de les resolucions del Consell de Seguretat, va declarar que l'Alcorà prohibia el cultiu i la venda de substàncies il·legals i va destruir quasi tot el cultiu de cascals del territori afganès. Tanmateix, duia a terme aquesta mesura perquè disposava d'estoc suficient de pasta d'opi per poder seguir traficant durant uns quants anys més sense necessitat de noves collites. (RASHID, 2001, p. 13).

Els talibans en el moment dels atemptats de l'11-S controlaven entre el 75 % i 90 % (segons les fonts) del territori afganès, que incloïa quasi totes les capitals de província.

Els atemptats de l'11 de setembre de 2001 van ser condemnats pels talibans que no creien que fossin dirigits per Ossama Bin Laden. Quan els EUA van demanar el lliurament de Bin Laden, el mul·là Omar va afirmar que Bin Laden havia jurat que no tenia res a veure amb els atemptats, i que busquessin proves de la seva culpabilitat si volien que fos entregat i jutjat, no als EUA, però a un altre país islàmic o tribunal multinacional islàmic.²⁰ El Pakistan continuava donant suport als talibans i l'Umma exigia protegir les persones com a deure religiós i cultural, raons que probablement van determinar que Bin Laden no fos lliurat pel mul·là Omar abans de l'inici de l'Operació Llibertat Duradora dels EUA i els britànics l'octubre de 2001.

Amb la intervenció dels EUA i durant la campanya militar, els talibans es van desfer. Alguns es van rendir, d'altres van marxar al Pakistan, però d'altres van tornar a les seves comunitats fins que van ser objectiu de les forces especials dels EUA que no van fer distinció entre els dos grups: talibans i Al-Qaida. Molts van morir, d'altres van ser detinguts i enviats a Guantánamo (Cuba), d'altres a Bagram (l'Afganistan) i molts van fugir al Pakistan.

Al-Qaida

Els talibans i Al-Qaida eren grups socials i culturals diferents, d'ideologies, nacionalitats i generacions diferents, els talibans eren més joves. Els líders d'Al-Qaida eren de l'Orient Mitjà on es van desenvolupar políticament, cap d'ells era afganès i els seus moviments responien als esdeveniments regionals, principalment del món àrab. Durant la intervenció soviètica, els militants islamistes àrabs van anar al Pakistan i l'Afganistan per donar suport als grups mujahidins. Un cop acabada la guerra soviètica i mentre els mujahidins van començar a lluitar entre ells, els militants àrabs es van dividir en diferents grups, alguns es van quedar a l'Afganistan, altres van anar a lluitar a Bòsnia, el Tadjikistan, Txetxènia, el Iemen, Sudan...

Ossama Bin Laden va néixer el 1957. Fill d'una família multimilionària iemenita, era ciutadà de l'Aràbia Saudita. Va ser un dels àrabs estrangers que van participar en la guerra con-

tra els soviètics a l'Afganistan, i es va convertir en el líder i financer de la xarxa de terrorisme internacional que sorgiria d'aquella guerra. Quan els soviètics van envair l'Afganistan el desembre de 1979, Bin Laden viatjava a Peshawar enviat per Turki Bin Faisal (príncep i cap de l'Istakbarat, servei d'intel·ligència saudita) amb l'objectiu de reclutar i entrenar voluntaris àrabs d'altres països. A Peshawar va trobar Abdalà Azzam,²¹ de qui havia estat alumne a la universitat a l'Aràbia Saudita a finals dels anys setanta. Azzam i el Servei d'Intel·ligència Pakistanès (ISI), sota les ordres directes del dictador militar Zia ul-Haq, van involucrar Bin Laden per finançar i obtenir armes, així com per finançar les famílies dels combatents. El 1983 la família Bin Laden va obtenir contractes importants que li van permetre obtenir fons i reforçar l'aliança amb la família reial saudita i Zia-ul-Haq del Pakistan.²² El 1986, amb finançament de la CIA, Bin Laden va participar en la construcció del túnel de Khost, muntanya propera al Pakistan, on van construir un dipòsit d'armament, una instal·lació d'entrenament i un centre mèdic per als mujahidins. Bin Laden va lluitar al costat dels mujahidins contra les tropes soviètiques, però sobretot va utilitzar la seva fortuna i les donacions saudites per construir i difondre el wahhabisme entre els afganesos.²³ El 1989, a la mort d'Azzam,²⁴ es va posar al capdavant de la seva organització (al Makhtab al Khidmat) i va crear Al-Qaida (base militar) com a centre de serveis per als «àrabs afganesos» i els seus familiars. Va instal·lar bases a les províncies de Kunar, Nuristan i Badakhshan a l'Afganistan. No obstant això, les pràctiques wahhabites no van ser acceptades pels afganesos, i Bin Laden es va enemistar amb els musulmans xiïtes i paixtus sunnites, i va marxar de l'Afganistan per retornar a l'Aràbia Saudita.²⁵

Per Ossama Bin Laden:

Per contrarestar els russos ateu, els saudites em van elegir com el seu representant a l'Afganistan. Em vaig instal·lar al Pakistan, a la regió fronterera afganesa, i allà vaig rebre els voluntaris que arribaven del regne saudita i de tots els països àrabs i musulmans. Vaig establir el meu primer campament on els voluntaris eren entrenats per oficials pakistanesos i nord-americans. Els EUA aportaven les armes, i els saudites, els diners. Vaig descobrir que no era suficient lluitar a l'Afganistan, sinó que havíem de lluitar, en tots els fronts, contra l'opressió comunista i occidental. (Rashid, 2001, p. 212).

El 1992, Bin Laden va marxar al Sudan per participar en la revolució islàmica de Hassan Turabi.²⁷ Al mateix temps, no deixava de criticar la família reial saudita que permetia als nord-americans disposar de bases militars a l'Àrabia Saudita. La família reial, el març de 1994, li va retirar la nacionalitat saudita. El maig de 1996 va tornar a l'Afganistan junt amb familiars i militars àrabs,²⁸ i es va quedar a viure a Jalalabad protegit per la Xura de la ciutat²⁹ fins que els talibans van controlar Kabul i Jalalabad el setembre de 1996.³⁰ El 1997 es va traslladar a viure a Kandahar sota la protecció dels talibans. La relació entre Al-Qaida i els talibans durant la segona meitat dels anys noranta va ser tensa i poc amigable, ja que els dos grups no es coneixien i tenien diferents objectius. No obstant això, el líder talibà mul·là Omar va continuar donant protecció a Bin Laden.³¹

La CIA controlava les activitats i el finançament de Bin Laden i els campaments d'entrenament a Somàlia, Egipte, el Sudan, el Iemen i l'Afganistan. El 1996 l'Administració Clinton va aprovar una llei antiterrorista que permetia als EUA immobilitzar els béns d'organitzacions terroristes per així obtenir accés a bloquejar els de Bin Laden. El 1998, Bin Laden va declarar una *fatwa*³² (el febrer) contra els nord-americans i aliats, al mateix temps que es donava a conèixer arreu del món pels atemptats a les ambaixades dels EUA a Tanzània i Kenya (l'agost). Després d'aquests atemptats, els EUA van respondre llançant 70 míssils de creuer contra els campaments de Bin Laden a Khost i Jalalabad a l'Afganistan i van oferir (el novembre) una recompensa de cinc milions de dòlars nord-americans per la seva captura. En aquell moment, els EUA responsabilitzaven Bin Laden de tots els atemptats i atrocitats que s'havien produït, tot i que hi havia dubtes de la seva implicació en moltes de les operacions. Era el moment del cas Lewinsky i el mul·là Omar va culpar l'Administració nord-americana de voler desviar l'atenció del món i del poble nord-americà. (RASHID, 2001, p. 131).

El 9 de setembre de 2001, dos tunisencs de la xarxa d'Al-Qaida amb passaport belga van assassinar el dirigent de l'Aliança del Nord, Ahmed Shah Massud.³⁴ Es van fer passar per periodistes i, en el moment de l'entrevista, van fer esclatar una bomba que portaven amagada en la càmera de vídeo, immolant-se ells també.

Des de la sortida dels soviètics de l'Afganistan, els EUA i Occident, en general, van deixar d'ocupar-se del que succeïa en aquest país. Mentrestant, els talibans van permetre que el territori afganès fos un lloc segur com a refugi d'extremistes d'altres països. A l'Afganistan, abans de l'11-S, Al-Qaida acollia uns tres mil combatents i disposava d'una xarxa mundial a 34 països. Els talibans també acollien grups extremistes islàmics de Rússia, el Pakistan, la Xina, Birmània, l'Iran, l'Àsia central i altres països d'Orient. L'Afganistan es va convertir en el centre d'una xarxa terrorista mundial totalment aliena al poble afganès.³⁵

L'11 de setembre de 2001 i l'ocupació de l'Afganistan

L'11 de setembre de 2001 es van produir uns fets insòlits i terribles quan dinou terroristes suïcides van segrestar quatre avions de passatgers als EUA. Dos avions es van estavellar en les dues torres bessones del World Trade Centre, a Nova York. Les torres es van esfondrar i van morir prop de tres mil persones. Al mateix temps, es va estavellar un avió al Pentàgon (Washington) i un altre va esclatar en ple vol a l'àrea de Filadèlfia, que segons algunes fonts anava dirigit a la Casa Blanca (Washington). Aquests fets marcarien un canvi en les relacions internacionals i la seguretat mundial, van aparèixer noves maneres de veure el món i, consegüentment, nous reptes.

El govern nord-americà estava convençut que el líder de la xarxa Al-Qaida, Ossama Bin Laden, a qui s'atorgaven els atemptats, es trobava a l'Afganistan i els talibans l'amagaven en algun lloc del país. Van exigir al règim talibà que entregués Bin Laden, però s'hi van negar. No obstant això, el Govern nord-americà ja s'estava preparant per envair l'Afganistan, amb l'Aliança del Nord (AN) com a aliat sobre el terreny amb la finalitat de trobar Bin Laden, destruir Al-Qaida, i al mateix temps enderrocar el règim talibà.

L'Àrabia Saudita, el 25 de setembre de 2001, va trencar les relacions diplomàtiques amb Kabul i els països veïns de Rússia, el Kazakhstan, l'Uzbekistan, el Tadjikistan i el Turkmenistan, van oferir el seu suport a l'operació antiterrorista que els EUA estaven preparant per envair l'Afganistan. L'OTAN també s'hi va afegir

invocant l'article 5 del Tractat de Washington, en defensa del soci que havia estat atemptat, tanmateix, els EUA van preferir optar per una política i intervenció militar acompanyada pel Regne Unit, fins el 2003 que va acceptar la col·laboració de l'OTAN. El 7 d'octubre de 2001 va començar la guerra contra el terrorisme liderada pels EUA amb la col·laboració del Regne Unit. Mentre l'operació s'anava desenvolupant, s'hi van anar afegint països com ara el Canadà, Austràlia, Alemanya i França. Els nord-americans, amb l'Operació Llibertat Duradora, i els britànics amb l'Operació Herrick van començar les operacions d'atac per l'aire, al mateix temps que l'Aliança del nord (AN) coordinada per la CIA ho feia per terra. Els objectius van ser les ciutats de Kabul, Kandahar i Jalalabad. En pocs dies la zona nord i oest, amb ciutats com ara Mazar-i-Sharif, Kabul, Herat i Bamiyan, van estar sota control de l'Aliança del Nord, amb Burhanuddin Rabbani, encara reconegut per l'ONU com el president de l'Afganistan. L'Aliança del Nord (AN) es va fer càrrec dels ministeris i llocs oficials a Kabul i va intentar assegurar el poder creant una policia a les capitals de província més importants. El 16 de desembre de 2001, va caure Tora Bora, l'últim reducte en mans dels talibans. Els membres de la xarxa d'Al-Qaida i dels talibans que van ser detinguts van ser conduïts a Guantánamo (Cuba), a Bagram (Kabul) i a altres presons secretes. Els que no van morir van fugir al Pakistan. Ossa-ma Bin Laden va escapar.³⁶

Semblava que el règim talibà havia estat derrotat, entre 8.000 i 12.000 talibans (20 %) van morir, el doble van ser ferits, 7.000 presoners, i els que van quedar van fugir als seus pobles o al Pakistan. Les noves tecnologies militars i els dòlars nord-americans havien fet guanyar en poc temps la guerra. Richard Clarke calculava que la CIA va destinar entre 70 i 100 milions de dòlars nord-americans a través de suborns i per comprar comandants de l'AN i comandants talibans.³⁷ Tanmateix, en aquesta ràpida i reeixida guerra, els senyors de la guerra van continuar les seves pràctiques de saquejar, segrestar civils, violar i utilitzar les dones com a botí de guerra..., mentre les forces especials i la CIA s'ho miraven impassibles o bé miraven cap a una altra banda. Les víctimes civils mortes o ferides pels bombardejos aeris dels EUA³⁸ es van calcular entre 3.000 i 8.000, van llençar 1.228 bombes de dispersió que alliberaven un

quart de milió de petites bombes. Aquestes bombes, anys més tard, encara mataven i mutilaven la població. Milers de persones es van veure obligades a marxar de les seves llars, patint la violència, la fam i els errors dels atacs aeris que van continuar matant civils i menyspreant els drets humans. Aquella curta i reeixida guerra no va acabar l'1 de maig de 2003, moment en què el secretari de Defensa Rumsfeld en va anunciar la fi, la guerra encara continua i segueixen morint combatents de tots els bàndols i civils de totes les edats.

Cap a la pau i la reconstrucció del país

Amb la caiguda del règim talibà, les Nacions Unides van convocar una Conferència a Bonn (Alemanya) que va durar nou dies. El 5 de desembre de 2001 es va aconseguir signar un full de ruta anomenat «Acords de Bonn» per establir un govern i unes institucions a l'Afganistan. Aquests acords van quedar legitimats pel Consell de Seguretat de les Nacions Unides el 6 de desembre en la Resolució 1383/2001.

Amb aquests Acords (Document de les Nacions Unides S/2001/1154) s'iniciava el procés cap a la reconstrucció de l'Afganistan, directament lligada a les conferències internacionals, on la comunitat de donants, amb els principals donants implicats en la guerra excepte Suïssa, s'anirien reunint per decidir quines eren les necessitats del país, tant pel que fa a les institucions, les infraestructures i al desenvolupament, com als fons que s'hi havien d'invertir.

Bonn va marcar l'inici d'un nou model polític per als afganesos, amb la creació de noves institucions que seguien el model liberal occidental. Es va establir un govern provisional (president i 30 membres). Sis mesos més tard es va celebrar una Loia Jirga d'emergència que va instaurar el govern de transició, fins a la redacció d'una nova Constitució (a partir de la Constitució de 1964), i es va arribar a través d'eleccions generals a un govern permanent (2004) i a un Parlament (2005).

Els Acords de Bonn van ser substituïts pel Pacte per a l'Afganistan i l'Estratègia Nacional per al Desenvolupament de l'Afganistan (ANDS), presentats en la Conferència de Londres el 31 de gener de 2006, per cinc anys, que va marcar una nova etapa dirigida al desenvolupament del país. El 2011 es va iniciar una tercera etapa,

de transició, fins a finals de 2014, que el Govern afganès va liderar totes les funcions governamentals, tant pel que fa a la governabilitat i al desenvolupament, com a les operacions militars i policials de tot el territori afganès.

Durant tot el període d'intervenció, liderat pels EUA i amb la participació de la Comunitat Internacional, el conflicte va continuar, els talibans van ressorgir (agrupant-se en diferents grups molt heterogenis entre ells), així com altres grups insurgents i senyors de la guerra. Les diferents etapes encaminades a la reconstrucció, desenvolupament i pau del país, van anar lligades a nous models dissenyats per Occident per donar resposta a nous contextos de conflicte armat. Aquests models anaven dirigits a desenvolupar polítiques en els anomenats estats fràgils o fallits, i, el resultat de la seva implementació havia de repercutir directament en l'estabilització, la pau i la reconstrucció del país. A l'Afganistan, i fins el 2014, aquests models es van desenvolupar des dels equips de reconstrucció provincials (PRT, sigles en anglès) i la teoria de la cotransurgència (COIN) com a eines per estabilitzar i reconstruir el país. Aquests equips eren unes bases militars (el Consell de Seguretat de les Nacions Unides avalava des de 2001 la Força Internacional d'Assistència per a la Seguretat – ISAF), distribuïdes per diferents províncies del país i liderats per les diferents nacionalitats que hi intervenien. Els PRT estaven formats per diferents components: el militar, el diplomàtic i el de desenvolupament. En general van seguir el model que desenvolupaven els EUA, anomenat: enfocament integral (Comprehensive Approach), que integrava les anomenades «3D» (desenvolupament, defensa i diplomàcia).

Des de 2001, i a nivell militar, el màxim de soldats internacionals a l'Afganistan es va produir [el gener de 2011 amb 131.982 soldats](#). 90.000 eren soldats dels EUA, la resta eren dels altres països que hi van participar (28 membres de l'OTAN i 18 països més van contribuir amb tropes a la missió a l'Afganistan). Espanya hi va contribuir amb uns 1.500 soldats. Aquestes forces militars es van començar a reduir a mitjan 2011 fins a la seva sortida el 2014. Durant en 2015 EUA va mantenir 9.800 soldats fruit de l'acord bilateral de seguretat signat el setembre de 2014, i a l'octubre de 2015, el president Obama va anunciar que els EUA seguirien

mantenir aquest nombre de soldats també el 2016. Així com [l'OTAN que manté uns 12.000 soldats](#) després de signar un Estatut d'Acord que garantia la continuïtat després de 2014 per capacitar, assessorar i ajudar a les Forces Nacionals de Defensa i Seguretat de l'Afganistan (ANDSF, sigles en anglès).

Amb anterioritat, el 2 de maig de 2012, es va signar un Acord d'Associació Estratègica entre la República Islàmica de l'Afganistan i els Estats Units d'Amèrica per 10 anys (SPA, sigles en anglès), que, segons consta en el document, mostra el compromís compartit per continuar la lluita contra el terrorisme, promoure la pau, els valors democràtics i les oportunitats econòmiques a l'Afganistan i a la regió. Després de l'entrada en vigor de l'Acord, el 4 de juliol de 2012, el president Obama, el 6 de juliol del mateix any, va designar a l'Afganistan com el gran aliat no OTAN (MNNA, sigles en anglès). Afganistan era el primer país designat MNNA des de 2004. L'SPA va marcar la culminació de més de 10 anys de participació dels EUA a l'Afganistan. Durant aquest temps, l'objectiu no aconseguit dels EUA era acabar, desmantellar i derrotar Al-Qaida i els seus afiliats, i evitar el seu retorn al país. El 30 de setembre de 2014, els EUA i l'Afganistan van signar l'acord bilateral de seguretat (ja mencionat), que proporciona el marc de continuïtat de la missió militar per capacitar, assessorar i ajudar les Forces Nacionals de Defensa i Seguretat de l'Afganistan (ANDSF), després del 31 de desembre de 2014, el mateix dia que l'OTAN va signar l'Estatut d'Acord amb els mateixos objectius. L'1 de gener 2015, els EUA i l'OTAN van acabar formalment les operacions de combat a l'Afganistan i l'ANDSF va prendre tota la responsabilitat. Tanmateix, els Estats Units i l'OTAN continuen donant suport a la ANDSF, no només mitjançant assessorament, sinó també suport aeri en operacions de combat quan les forces afganeses ho solliciten.

Tretze anys després de la intervenció militar dels EUA i de la Comunitat Internacional, els resultats eren decebedors, no s'havia aconseguit l'estabilitat, la violència continuava amb el conseqüent perjudici pels drets humans en general i per a les dones i els nens en particular, i el país seguia dependent de l'ajuda exterior. Els objectius del model d'enfocament integral no s'havia aconseguit i el PRT no s'havia demos-

trat viable en un context de conflicte armat. Afganistan és l'exemple del nou paradigma de les guerres asimètriques, i l'exemple que els conflictes no es resolen amb l'ús de la força. El país després de tants anys seguia en guerra. L'alternativa, en lloc de ser militar, hauria d'haver passat per la política amb processos i estratègies polítiques, però estratègies que treballin pel desenvolupament i el creixement del país, de la població, i perquè la població pugui creure en les seves institucions i no en el seu descrèdit, que la deixen vulnerable davant la violència, la corrupció, l'atur, la pobresa, la falta de justícia, el desordre i sense cobrir les seves necessitats més bàsiques..., factors que contribueixen a incrementar les militàncies insurgents, o sigui, la lluita armada, els desplaçaments i migracions de població.

Tot i que el recompte sistemàtic de ferits i morts en la guerra no es va començar fins el 2008, s'estima que des de l'inici de la guerra a l'Afganistan el 2001, al voltant de 26.270 civils han mort i més de 29.900 civils han resultat ferits. El nombre de soldats morts dels EUA s'estima en 2.357 i 1.139 soldats dels països de l'OTAN i socis. D'altra banda, Afganistan s'ha convertit en un país de gran risc pels treballadors humanitaris que s'enfronten a un ambient insegur amb atacs i segrets, i un elevat nombre de ferits i morts.

Estimació de morts i ferits a l'Afganistan 2001-2014	Morts	Ferits*
Civils	26.270	29.970
Militars i policia afganesa	23.470	17.000
Talibans i altres militants	35.000	15.000
Forces dels EUA	2.357	20.067
Forces aliades	1.139	3.800**
Contractes civils	3.401	13.480
Treballadors humanitaris	331	259
Periodistes i treballadors dels mitjans de comunicació	25	desconegut
Total	91.991	99.576
* Són estimacions i amb dades incompletes		
**Només inclou ferits del Regne Unit, Canadà, França i Alemanya		

Font: Watson Institute For International Studies – Brown University

El 2014, i segons l'Agència de les Nacions Unides pels Refugiats (UNHCR, sigles en anglès), s'estimava que unes 701.900 persones (116.983 famílies) es trobaven desplaçades per diferents zones del país, un 55% a zones urbanes. Hi havia uns 2,7 milions de refugiats afganesos, la majoria a l'Iran, Pakistan, Turkmenistan i Uzbekistan, però també distribuïts per tot el món. S'estima que un milió de persones es troben sense registrar també en aquests països. Pakistan, a partir del 30 de desembre de 2015 va declarar que no volia tornar a renovar les cartes als refugiats, i en un període de dos anys vol que retornant a l'Afganistan. Des de 2002, havien retornat a l'Afganistan uns 5,8 milions de refugiats afganesos, més de 3,8 milions de les

persones retornades havien vingut de Pakistan. Tanmateix, molts dels retornats no s'havien pogut reintegrar a la societat a causa de la falta de mitjans de vida, de la falta d'oportunitats de treball, de la falta d'accés als serveis bàsics de salut, educació, aigua potable, habitatge, accés a la terra, així com a causa de la precarietat alimentària i els problemes de seguretat...

Fins el 2014, la despesa en nom de la reconstrucció i la pau de les diferents nacionalitats que hi van participar (50 nacionalitats) és ingent. Només a tall d'exemple, Espanya va desemborsar més de tres mil milions d'euros, mentre que EUA va desemborsar uns 110 bilions de dòlars americans.

Bibliografia

- ABOU Mariam , ROY Olivier. *Réseaux islamiques, la connexion afgano-pakistanaise*, França, Éditions Autrement, 2002
- Acords de Bonn, 2001. <http://www.un.org/news/dh/latest/afghan/afghan-agree.htm>
- AFGHANISTAN MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, *Afghanistan Compact*, Building on success the London conference on Afghanistan, 2006. <<http://mfa.gov.af/Content/files/Afghanistan%20Compact.pdf>>
- AGÈNCIA DE LES NACIONS UNIDES PELS REFUGIATS A L'AFGHANISTAN <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e486eb6>
- BAQUÉS QUESADA, Josep. *¿Quo Vadis Afganistán?* Madrid: Instituto Universitario General Gutiérrez Mellado (IUGM), 2010.
- BARFIELD, Thomas. *Afghanistan, a cultural and political history*. EUA: Princeton University Press, 2010.
- BRZEZINSKI, Zbigniew. *Le grand échiquier, l'Amérique et le reste du monde*. Bayard Editions, 1997.
- CALDITO PEREZ, LAURA, «El fin de la misión en Afganistán y el futuro de la cooperación española», Redactora de Defensa. Europa Press, Cátedra Paz, Seguridad y Defensa, Universidad de Zaragoza, 9-12-12 <<http://catedrapsyd.unizar.es/observatorio-psyd/opina/el-fin-de-la-mision-en-afganistan-y-el-futuro-de-la-cooperacion-espanola.html>> [consulta: 28 de desembre del 2012].
- CIMIC, ISAF PRT *Handbook*, Four Edition, 2010. <<https://www.cimicweb.org/Documents/PRT%20CONFERENCE%202010/PRT%20Handbook%20Edition%204.pdf>>
- COCONI, Luciana. *Afganistán ante la encrucijada de la reconstrucción*. Barcelona: Asociación para las Naciones Unidas, 2007.
- COOLEY, John K. *Guerras profanas, Afganistán, Estados Unidos y el terrorismo internacional*. Madrid: Siglo XXI, 2002.
- C. CRAWFORD, Neta. *War-related Death, Injury, and Displacement in Afghanistan and Pakistan 2001-2014*. Boston University, May 22, 2015.
- CREWS, Robert D.; TARZI, Amin. *The taliban and the crisis of Afghanistan*. EUA: Harvard University Press, 2009.
- DUPAIGNE, Bernard; ROSSIGNOL, Gilles. *Le carrefour afghan*. França, Gallimard, 2002.
- FILIU, Jean Pierre. *Les frontières du gihad*. Saint-Amand-Montrond: Librairie Arthème Fayard, 2006.
- JACQUARD, Roland. *Les archives secrètes d'Al-Qaida*. París: Jean Picollec, 2002.
- KEPEL, Gilles. *La yihad, Expansión y declive del islamismo*. Barcelona: Península, 2002.
- PIANIN, Eric. *How the U.S. Wasted Billions of Dollars Rebuilding Afghanistan*. The Fiscal Times. 23 de setembre de 2015. <<http://www.thefiscaltimes.com/2015/09/23/How-US-WASTED-BILLIONS-DOLLARS-REBUILDING-AFGHANISTAN>>
- RASHID, Ahmed. *Los talibán. El Islam, el petróleo y el nuevo «Gran Juego» en Asia Central*. Barcelona: Península, 2001. — *Descens al caos, els Estats Units i el fracàs de la construcció nacional al Pakistan, l'Afganistan i l'Àsia Central*. Barcelona: Empúries, 2009.
- Resolucions del Consell de Seguretat de les Nacions Unides <<http://www.un.org/es/documents/sc/>>
- ROY, Olivier. *Le croissant et le chaos*. França: Hachette, 2007.
- SALEEM SHAHZAD, Syed. *Inside Al-Qaeda and the Taliban, beyond Bin Laden and 9/11*. Nova York: Palgrave Macmillan, 2011.
- SEGURA MAS, Antoni. *Estados Unidos, el Islam y el nuevo orden mundial: de la crisis de los rehenes de 1979 a la primavera árabe*. Madrid: Alianza Editorial, 2013.
- STRICK VAN LINSCHOTEN, Alex & KUEHN, Felix. *Separating the Taliban from al-Qaeda: The Core of Success in Afghanistan*, Center on International Cooperation (CIC), NY University, February 2011.
- KATZMAN, Kennet. *Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy*, Congressional Research Service (CRS), May 3, 2012
- OTAN - International Security Assistance Force (ISAF): Key Facts and Figures and Troop Contributing Nations <http://www.nato.int/isaf/placemats_archive/2011-01-25-ISAF-Placemat.pdf>
- OTAN - Resolute Support Mission (RSM): Key Facts and Figures and Troop Contributing Nations <http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_04/2016-04-15-RSM-placemat-v2.pdf>

¹ Dues resolucions de les Nacions Unides van fer una crida perquè es respectés la condició de l'Afganistan de PNA (País no Alineat) i s'abstinguessin de tota ingerència, i demanaven la retirada immediata i incondicional de les tropes estrangeres. Resolució ES-6/2 i Resolució 35/37.

² La crida a la gihad a l'Afganistan no va ser una iniciativa dels estats musulmans, sinó de les xarxes religioses islàmiques tradicionals, les quals estaven agrupades al voltant d'alguns ulemes i organitzacions com la Lliga Islàmica Mundial, un moviment "salafista" conservador entre el wahhabisme i els Germans Musulmans. Aquesta gihad pretenia un origen popular; a l'inici, els ulemes van promulgar fatwes per interpretar la intervenció soviètica com una invasió dels infidels del territori de l'Islam, que en la doctrina jurídica tradicional permetia proclamar la gihad a escala de la comunitat dels creients de tota l'Umma dins d'una gihad defensiva (segons la xaria constitueix una obligació individual per a tots els musulmans): és quan el territori de l'Umma és atacat per infidels i la continuïtat de l'existència de l'Islam es veu amenaçada. El Ulemes consideren que quan es proclama una fatwa o una opinió jurídica referida als Texts Sagrats en aquest sentit, tots els musulmans han de participar a la gihad, amb les armes o contribuint a la causa d'altres maneres com ara: donatius, caritat, oració... Fins a mitjan dècada dels anys vuitanta la solidaritat islàmica internacional es va expressar a través del finançament com a complement del suport militar nord-americà als mujahidins afganesos i en col·laboració amb el Pakistan que distribuïa l'ajut als seus destinataris. A partir de 1984-1985 va començar la presència de gihadistes estrangers, sobretot àrabs, primer a Peshawar i més tard a territori afganès. Gilles KEPEL, *La yihad expansió i declive del islamismo*, Barcelona, Ed. Península, 2002, p. 289-291.

³ Els EUA van donar assistència, proveir armes a través de la CIA i van cooperar amb el Pakistan a través del seu servei d'intel·ligència (ISI). L'ajuda de la CIA als grups islàmics va començar sis mesos abans de la invasió soviètica (estiu de 1979). Uns mesos més tard, quan el govern de Kabul perdia el control del país, Jimmy Carter va dictar una ordre presidencial sobre una acció encoberta per proveir armes a través de les autoritats pakistaneses i fer front a les tropes d'ocupació soviètiques a l'Afganistan. Charles Cogan, que fins al 1984 va ser funcionari de la CIA a càrrec del Programa Ajuda, deia: «Les primeres armes [...] fonamentalment fusells Enfiels (armes d'infanteria antiquades, però encara efectives) [...] van arribar al Pakistan el 10 de gener de 1980, 14 dies després de la invasió soviètica». No obstant això, els serveis secrets nord-americans ja havien entregat diners i armes a la resistència afganesa sis mesos abans de la invasió. John K. COOLEY, *Guerras profanas, Afganistán, EUA y el terrorismo internacional*, Ed. Siglo XXI de España editores, 2002, p. 16-17.

⁴ Segons el Departament d'Estat, el suport dels EUA als mujahidins des del 1980 fins finalitzada l'ocupació soviètica el 1989 es va traduir en uns tres mil milions de dòlars nord-americans entre assistència militar i ajudes econòmiques. Els informes de premsa mostraven

programes d'ajuda durant els anys vuitanta d'uns vint milions per any, fins als tres-cents milions per any durant el període 1986-1990. A partir de la retirada dels soviètics, les ajudes gairebé van desaparèixer. Kennet KATZMAN, *Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy*, Congressional Research Service (CRS), May 3, 2012, p. 3-4.

⁵ Més endavant, a finals de 1996, quan les forces talibanes van entrar a Kabul, Najibullah s'allotjava al recinte de l'ONU esperant ajuda per sortir de Kabul. Un grup de talibans, sota el comandament del mul·là Razaq, van entrar als locals de l'ONU i es van emportar Najibullah i el seu germà. A Najibullah el van castrar i el van lligar a una furgoneta que el va arrossegar pels carrers fins que va acabar mort a trets. El germà de Najibullah va ser torturat de manera similar i estrangulat. Tots dos van ser penjats en un pal davant del palau i a prop de l'ONU, amb les butxaques plenes de diners i cigarretes sense encendre als dits com a símbol de llibertinatge i corrupció. Ahmed RASHID, *Los talibán. El Islam, el petróleo y el nuevo «Gran Juego» en Asia Central*, Barcelona, Ed. Península, 2001, p. 92-93.

⁶ Abans que Rabbanni fos destituït pels talibans el 1996, el Pakistan ja el volia enderrocar i va proposar una aliança política per atacar Kabul: Dostum (atacaria pel nord), Hekmatiar (atacaria per l'est) i els talibans (atacarien pel sud). Les autoritats pakistaneses van fracassar i Rabbanni va fer un viatge a l'Iran, el Turkmenistan, l'Uzbekistan i el Tadjikistan per obtenir suport i ajuda militar. L'Iran, Rússia i l'Índia ja donaven suport a Kabul i els altres s'hi van afegir, mentre que el Pakistan i l'Àrabia Saudita donaven suport als talibans. Els EUA, que estaven interessats a portar a terme el projecte petrolier d'UNOCAL que havia de construir un gasoducte per transportar gas des del Turkmenistan fins al Pakistan a través de l'Afganistan, van instar el Pakistan perquè el règim de Rabbanni i els talibans fessin les paus. Els EUA en aquell període estaven a favor dels talibans perquè eren antiiranians i amb el gasoducte evitarien el territori de l'Iran. Ahmed RASHID, *Los talibán. El Islam, el petróleo y el nuevo «Gran Juego» en Asia Central*, Barcelona, Ed. Península, 2001, p. 84-86.

⁷ També anomenat Front Unit, formaven part de l'aliança els hazares xiïtes (d'Abdul Karim Halili), els uzbeks (del general Dostum) i els tadjiks (d'Ahmad Shah Massud). Massud va dirigir les forces militars fins que va ser assassinat el 9 de setembre de 2001 per militants d'Al-Qaida que es van fer passar per periodistes i que anaven armats amb una càmera bomba de televisió.

⁸ Gilbert ETIENNE, *Imprevisible Afganistan*, Barcelona, Ed. Bellaterra, 2002, p. 85.

⁹ Noam CHOMSKY a Luciana COCONI, *Afganistán ante la encrucijada de la reconstrucción*, Barcelona, Asociación para las Naciones Unidas, 2007, p. 29 i 30.

¹⁰ El 1999, els carrers de Kabul estaven plens de columnes i pals farcits de cintes de vídeo, de pel·lícules i de cassetes de música.

- ¹¹ En àrab s'anomena *burca*. Aquesta vestimenta, que cobreix del cap fins als peus, només té una reixeta a l'alçada dels ulls per poder-hi veure, malmet la vista, ja que la reixeta no deixa veure-hi amb claredat i només permet veure el que hi ha al davant, però no a la dreta ni a l'esquerra, dificulta respirar i acaba provocant problemes de visió, malestar, migranyes...
- ¹² *Ranya* és el nom en paixtu, *sorma* és el nom en dari, d'un tipus de mineral que es troba a les muntanyes de la província de Badakhshan. S'utilitza per pintar una ratlla negra al voltant dels ulls. Se'l posen tant homes i dones com nens i nenes. La tradició diu que és molt bo per a la vista, i des del punt de vista religiós, els homes i les dones se'l posen els divendres abans d'anar a la mesquita perquè el Profeta també se'n posava. En la literatura i la poesia persa és molt utilitzat quan l'autor vol exaltar la bellesa dels ulls de les amants...
- ¹³ El mul·là Omar, d'ètnia paixtu, branca ghilzai, era veí d'un poble a prop de Kandahar. Militant del partit Hezb-e-Islami / Khalis, va tenir contactes amb grups islamistes finançats pel Pakistan en el període de la guerra soviètica. Es va dedicar a divulgar l'Alcorà a la seva madrassa fins que es va convertir en el cap del moviment talibà. Ahmed RASHID, *Los talibán. El Islam, el petróleo y el nuevo «Gran Juego» en Asia Central*, Barcelona, Ed. Península, 2001, p. 56.
- ¹⁴ «El mul·là Omar va aparèixer al terrat d'un edifici del centre de la ciutat, embolicat amb el mantell del Profeta que van treure del santuari per primera vegada després de seixanta anys. Mentre es treia i posava el mantell, la multitud de mul·làs cridaven "Amir-ul Momineen" ('cap dels fidels'). Aquest era un procediment similar a l'utilitzat pel califa Omar quan va ser nomenat dirigent de la comunitat musulmana a l'Àrabia de després de la mort del Profeta. Posar-se el mantell del Profeta suposava el dret a dirigir no només els afganesos, sinó tots els musulmans. [...] No obstant això, per a molts afganesos i musulmans d'altres països, que un mul·là d'un poble sense cap tipus d'instrucció o formació ni pedigrí tribal, ni tampoc cap relació amb la família del Profeta, s'atrevis a posar el mantell del Profeta era una ofensa. Cap afganès no havia adoptat aquell títol des de 1834, quan Dost Mohammad Khan el va assumir abans de declarar la "guerra santa" contra el regne sij a Peshawar. Però Dost lluitava contra estrangers, mentre que Omar havia declarat la "guerra santa" contra el seu propi poble. Tampoc l'Islam no autoritzava aquest títol si no és que tots els ulemes del país li haguessin concedit». Ahmed RASHID, *Los talibán. El Islam, el petróleo y el nuevo «Gran Juego» en Asia Central*, Barcelona, Ed. Península, 2001, p. 81-82.
- ¹⁵ La naturalesa del moviment talibà era religiosa, puritana i fonamentalista, sense cap projecte polític que no fos instaurar la xaria. L'islam dels talibans era deobandi i no s'inscrivía en cap projecte revolucionari antiimperialista, com va ser el cas de l'Iran o de Bin Laden més tard. D'altra banda, era un moviment encapçalat pel nacionalisme paixtu que volia restablir l'Estat afganès per preservar la tradició paixtu, que havia estat arravatada per l'Aliança del Nord de Massoud. La xaria era l'instrument per construir l'Estat que permetria superar les divisions tribals i ètniques. Mariam ABOU, Olivier ROY, *Réseaux islamiques, la connexion afgano-pakistanaise*, França, Éditions Autrement, 2002, p. 20-21.
- ¹⁶ S/RES/1333, 19 de desembre de 2000.
- ¹⁷ Ahmed RASHID, *Los talibán. El Islam, el petróleo y el nuevo «Gran Juego» en Asia Central*, Barcelona, Ed. Península, 2001, p. 13
- ¹⁸ S/RES/1363, 30 de juliol de 2001. Uns mesos abans, el 26 de febrer de 2001, el mul·là Omar havia ordenat destruir les estàtues gegants de Buda de 1.800 anys d'antiguitat a la Vall de Bamiyan, així com les estàtues de Buda que hi havia al museu de Kabul, i una estàtua d'un Buda reclinat que es trobava a Ghazni.
- ¹⁹ Ahmed RASHID, *Los talibán. El Islam, el petróleo y el nuevo «Gran Juego» en Asia Central*, Barcelona, Ed. Península, 2001, p. 17-18
- ²⁰ Alex STRICK VAN LINSCHOTEN, & Felix KUEHN, *Separating the Taliban from al-Qaeda: The Core of Success in Afghanistan*, Center on International Cooperation (CIC), NY University, February 2011, p. 5.
- ²¹ Abdalà Azzam, palestí i Germà Musulmà, era l'intermediari entre el moviment anomenat «àrabs afganesos» que anaven a lluitar contra els soviètics i els interessos saudites i wahhabites, i s'ocupava de garantir l'intercanvi doctrinal entre la causa palestina i afganesa. Va popularitzar el concepte de *lluita islàmica armada* que els anys noranta va desenvolupar el GIA algerià. A la dècada dels anys vuitanta, Azzam va tenir vincles amb Hekmatiar i Abdul Rasul Sayyaf. Azzam es va instal·lar a Peshawar (1984) i va crear el centre al Makhtab al Khidmat per reclutar i rebre capital de donacions de la intel·ligència saudita: la lluna roja saudita, la lliga musulmana mundial, donacions privades de prínceps i mesquites saudites. Ahmed RASHID, *Los talibán. El Islam, el petróleo y el nuevo «Gran Juego» en Asia Central*, Barcelona, Ed. Península, 2001, p. 211; i, Gilles KEPEL, *La yihad expansión i declive del islamismo*, Barcelona, Ed. Península, 2002, p. 305-306.
- ²² En aquest període, Ossama Bin Laden estava a prop de Jalalabad, es va unir a la guerrilla per lluitar contra els soviètics amb el suport de la CIA i l'ISI. A l'Afganistan, es va relacionar amb els senyors de la guerra afganesos, Hekmatiar (paixtu) i Massud (tadjik), però més tard aquest últim se li va girar en contra i va crear l'Aliança del Nord. John K. COOLEY, *Guerras profanas, Afganistán, EUA y el terrorismo internacional*, Ed. Siglo XXI de España editores, 2002, p. 362.
- ²³ El 1987, un informe demanat per Bin Laden establia que 2.359 joves àrabs de 8 països havien mort durant la gihad a l'Afganistan. Entre els màrtirs, 433 eren de l'Àrabia Saudita, 526 d'Egipte, 184 de l'Iraq, 285 de Líbia, 180 de Síria, 540 d'Algèria, 111 del Sudan i 100 de Tunísia. Mariam ABOU, Olivier ROY, *Réseaux islamiques, la connexion afgano-pakistanaise*, França, Éditions Autrement, 2002, p. 22.

²⁴ Assassinat el novembre de 1989 a Peshawar (Pakistan) en un estrany atemptat amb cotxe bomba que alguns van atribuir al mateix Bin Laden.

²⁵ El 1990 Bin Laden va retornar a l'Aràbia Saudita per treballar en el negoci familiar. Va fundar una organització benèfica per a veterans «àrabs afganesos» que s'havien establert a Medina i la Meca i va donar diners a les famílies dels que havien mort. D'altra banda, s'oposava a l'arribada dels soldats nord-americans invitats pel rei Fahd després de la invasió de l'Iraq a Kuwait, i criticava la instal·lació de les bases nord-americanes al seu país. Va ser declarat persona *non grata*, però seguia mantenint aliats dins la família reial. Més tard, el 1994, la família reial saudita li va retirar la ciutadania. Ahmed RASHID, *Los talibán. El Islam, el petróleo y el nuevo «Gran Juego» en Asia Central*, Barcelona, Ed. Península, 2001, p. 212 -213.

²⁶ Ahmed RASHID, *Los talibán. El Islam, el petróleo y el nuevo «Gran Juego» en Asia Central*, Barcelona, Ed. Península, 2001, p. 212.

²⁷ Després de l'Aràbia Saudita i abans d'anar al Sudan, Bin Laden va estar a Somàlia i el Iemen. El 1996 el van expulsar del Sudan i es va refugiar a Jalalabad (l'Afganistan). Mariam ABOU, Olivier ROY, *Réseaux islamiques, la connexion afgano-pakistanaise*, França, Éditions Autrement, 2002, p. 23.

²⁸ El 1994, Bin Laden, en cooperació amb el NIF al Sudan, finançava tres camps terroristes per a combatents egipcis, algerians, tunisencs i palestins. El 1997, al campament d'entrenament de Kunar a l'Afganistan, entre els estudiants hi havia insurgents clandestins egipcis. John K. COOLEY, *Guerras profanas, Afganistán, EUA y el terrorismo internacional*, Ed. Siglo XXI de España editores, 2002, p. 176-185.

²⁹ Convidat per comandants de la regió que coneixia i havien estat aliats durant la guerra dels soviètics. Jalalabad llavors era controlat pel senyor de la guerra Hajji Qadir, aliat de Massoud.

³⁰ L'agost de 1996 va llançar la primera declaració de gihad contra els nord-americans per haver ocupat l'Aràbia Saudita.

³¹ Per molts analistes aquesta associació no queda gaire clara, sobretot els dos darrers anys de règim talibà. Alex STRICK VAN LINSCHOTEN, & Felix KUEHN, *Separating the Taliban from al-Qaeda: The Core of Success in Afghanistan*, Center on International Cooperation (CIC), NY University, February 2011, p. 3.

³² Una *fatwa* és un pronunciament sobre una qüestió específica feta per un especialista de la llei de l'islam.

³³ Ahmed RASHID, *Los talibán. El Islam, el petróleo y el nuevo «Gran Juego» en Asia Central*, Barcelona, Ed. Península, 2001, p. 131.

³⁴ Massud havia viatjat a Europa l'abril de 2001, rebut pel Parlament Europeu d'Estrasburg, per la Comunitat Europea a Brussel·les i pel ministre d'Afers Exteriors francès a París.

³⁵ Ahmed RASHID, *Los talibán. El Islam, el petróleo y el nuevo «Gran Juego» en Asia Central*, Barcelona, Ed. Península, 2001, p. 11-12.

³⁶ No va ser fins el 2 de maig de 2011 que les forces especials dels EUA van trobar i assassinar Ossama Bin Laden a la seva residència a Abbottabad, a 80 km d'Islamabad al nord del Pakistan. La residència de Bin Laden es trobava a prop d'una acadèmia militar pakistanesa. L'atac, segons el Pakistan, es va fer sense el seu coneixement i consentiment i va obrir un conflicte entre l'Administració nord-americana i les autoritats pakistaneses.

³⁷ Ahmed RASHID, *Descens al Caos*, Barcelona, Editorial Empúries, 2009, p. 122.

³⁸ Marc Herold (Universitat de Nou Hampshire) i Human Rights Watch (HRW) calculaven uns 4.000 morts entre setembre i desembre de 2001.

Partits formats a les dècades dels anys seixanta i setanta

Partit i finançament	Líder	Ideologia	Ètnia
Jamiat-e-Islami Associació Islàmica (partit islamista) (Acaba com a facció tadjik. Els paixtus marxen per donar suport als talibans i al seu mul·là Omar) Finançat per la CIA a través de l'ISI pakistanès	Burhanuddin Rabbani¹ Ahmed Shah Massud (s'incorpora durant la guerra amb els soviètics)	Islamisme influït pels Germans Musulmans (sunnites)	- Tadjiks - Nuristanis - Paixtus
Hezb-e-Islami (partit islamista) Finançat a través del tràfic d'opi i el suport que rep dels EUA a través de l'ISI pakistanès. El 1991 (guerra de l'Iraq) perd el suport dels EUA, però segueix amb el suport del Pakistan. També rep ajuda saudita	Gulbuddin Hekmatiar	Panislamista ² (sunnites) (posició ortodoxa de l'islam - defensa l'Umma) ³	- Paixtus (Kunduz)
Hezb-e-Islami (Khalis) (partit islamista) Finançat per l'Àrab Saudita (Escissió de Hezb el 1979, possible plataforma de llançament dels talibans afganesos. Donen prioritat als ulemes per sobre dels caps tribals)	Yunis Khalis⁴ (Jalaluddin Haqqani era el cap del Hezb a la província de Paktia)	Deobandi ⁵ (sunnites)	- Paixtus (Kandahar)
Ihtihad-e-Islami Aliança islàmica (partit islamista proàrab) Finançat per l'Àrab Saudita	Abdul Rasul Sayyaf	Wahhabita ⁶ (sunnites)	- Paixtus
Harakat-e-Inqilab-e-Islami Moviment de la revolució islàmica (partit tradicionalista proislam moderat) Rep poc suport extern	Mohammed Nabi Mohammadi	Sufisme ⁷ (sunnites)	- Paixtus - Uzbeks - Turkmens
Jabha-e-Nejat-e Melli Front d'Alliberament Nacional de l'Afganistan (partit tradicionalista) Rep poc suport extern	Sibghatullah Mohaddedi	Sufisme Naqshbandia (sunnites)	- Paixtus del sud (Kandahar)
Mahaz-e-Melli-e Islami Front Nacional Islàmic de l'Afganistan (partit tradicionalista promonàrquic) Rep poc suport extern	Pir Gailani	Sufisme Qadiriya (sunnites)	- Paixtus del nord i del sud
Harakat-e-Islami Moviment islàmic	Aiatol·là M. Mohseni	Xiïtes	- Hazares
Sazman-e-Nasr-e- Dgihad Organització dels Guardians de la Gihad	Proper a l'Iran de Khomeini	Xiïtes	- Hazares
Sepah-e-Pasdaran La veu dels soldats de l'islam	Tendència dura del khomeinisme	Xiïtes	- Hazares

A partir de 1988, els partits xiïtes hazares, influenciats per l'Iran, es van agrupar amb el nom de Wahdat⁸

Junbesh Finançat per Turquia	Rashid Dostum	Nacionalisme (sunnites)	- Uzbeks
Partit Democràtic del Poble Afganès (PDPA) (escissió en dos partits el 1967) Finançat per Moscou	Facció Parcham (la bandera) Babrak Karmal	Comunisme moderat (sunnites)	- Elits urbanes - Paixtus Durranis - Tadjiks
	Facció Khalq (el poble) Mohammed Taraki	Comunisme radical (sunnites)	- Paixtus Ghilzai
Partit Democràtic Progressista (PDP) (partidaris de la monarquia)	Maiwandwal Primer ministre 1965	Esquerra moderada (sunnites)	
Partit Social Democràtic Afganès (PSDA) (conegut com Afghan Mellat - Nació Afganesa, defensa la identitat paixtu i la qüestió del Paixtunistan)	Grup diputats paixtus	Ultranacionalisme (sunnites)	- Paixtus

Font: Elaboració pròpia a partir de Josep BAQUÉS QUESADA, Gilles KEPEL, Jean-Pierre FILIU, DUPAIGNE i ROSSIGNOL.⁹

¹ El van matar en atemptat el 20 de setembre de 2011.

² Moviment que propugna la unitat dels musulmans sota un estat islàmic unificat (califat). Es diferencia d'altres ideologies panarabistes, com ara el panarabisme, perquè exclou la cultura i l'ètnia com a factors d'unificació. El panislamisme sunnita apareix en la segona meitat del segle xx amb els Germans Musulmans i la islamització del panarabisme que va recuperar objectius com ara l'hostilitat al neocolonialisme occidental a Israel i la unificació del món àrab. Aquesta perspectiva deixava en segon terme l'oposició entre xiisme i sunnisme, i la divisió del sunnisme en grans escoles jurídiques. A partir dels anys vuitanta, un nou corrent, el salafisme, es va desenvolupar a l'Àrabia Saudita i al Pakistan, que es va mostrar principalment antiixiita, anticomunista, i antioccidental un cop desaparegut el bloc soviètic. El salafisme és panislamista i no panarabista, i insisteix en la xaria no pas en la construcció d'institucions islàmiques. Aquest moviment és avui el que domina acaparant una part del Moviment dels Germans Musulmans, encara que l'organització existeix a escala nacional a Egipte, Jordània, Palestina i Kuwait. Olivier Roy, *Le croissant et le chaos*, França, Ed. Hachette Littératures, 2006, p. 110-111.

³ L'Umma significa grup o comunitat i és la comunitat de creients en l'islam. L'Umma ha de mantenir aquells costums i prescripcions que va transmetre el Profeta i rebutja les que provenen de l'època preislàmica. El grup està per sobre de qualsevol manifestació individual.

⁴ Va morir per causes naturals el 19 de juliol de 2006.

⁵ El Deobandi neix el 1867 a Deoband (ciutat Índia). Corrent conservador de l'islam que afirmava la identitat musulmana davant la majoria hindú. És un moviment purità i reformista amb molta presència a les madrasses del Pakistan i a les FATA, àrea tribal on es van formar els

talibans. Són més puritans i reaccionaris que els ulemes anteriors a la guerra civil, no s'oposen a les pràctiques tradicionals i són ben acceptats per la població rural, a diferència del moviment wahhabita. El deobandisme predica la lluita contra Occident i legitima Al-Qaida. Antoni SEGURA, *Estados Unidos, el Islam y el nuevo orden mundial*, Madrid, Alianza Ed., 2013, p. 164.

⁶ El wahhabisme és una variant doctrinal del sunnisme inspirada en la reforma del jurista hanbalita Ibn Taymiyya (1263-1328). El fundador del wahhabisme va ser Muhammad Ibn Abd al-Wahhab (1703-1791). És la religió oficial de l'Àrabia Saudita i d'altres estats de la península Aràbiga.

⁷ El sufisme és la tradició mística de l'islam (ha rebut diferents influències: cristianes, perses, gregues, hindús). El seguidors del sufisme rebutgen el materialisme i dediquen la seva vida a l'oració i la meditació. Aquesta pràctica era criticada perquè tot allò agradable i permès a l'Alcorà el sufisme ho rebutja imposant una vida austera, privant del dret de gaudir dels plaers de la vida. Les confraries van aparèixer el segle xi, segueixen les ensenyances d'un guia a qui respecten en vida i a qui veneren després de mort. Hi pot haver diferents branques de sufisme depenent del seu fundador.

⁸ «Khomeini (1902-1989) va influir en el marc de l'islam xiita amb una visió de l'islam polític que tenia com a objectiu instaurar un estat islàmic. S'oposava al nacionalisme secular i a les concepcions tradicionals de l'islam que no consideraven la lluita política una prioritat absoluta. Va atreure les classes mitjanes, intel·lectuals radicals i els clergues religiosos, fet que pot explicar per què la victòria de la revolució islàmica només es va produir a l'Iran». Gilles KEPEL, *La yihad expansió i declive del islamismo*, Barcelona, Ed. Península, 2002, p. 58.